

CONCENTRATIE VAN KINDEREN

Samenvatting

PA - School: Pabo, Hanzehogeschool
O.B.S. De Borgmanschool
Marrit Westra

Aanleiding van het onderzoek

Leerkrachten op O.B.S. De Borgmanschool ervaren dat sommige leerlingen zich niet goed lijken te kunnen concentreren. De leerkrachten moeten erg hun best doen om deze leerlingen 'bij de les' te houden en soms vinden de ze het moeilijk om te zorgen dat de leerlingen beginnen aan hun taak. Deze kinderen laten zich namelijk vaak snel afleiden. Dit zorgt voor een tekort aan effectieve lestijd en levert zowel frustraties op bij de leerkracht, als bij de leerling.

Hilda Algra en Ineke Dolfsma-Troost (2008) stellen dat er rust nodig is om tot goede concentratie te komen. Zij omschrijven rust als de afwezigheid van ongewenste prikkels die om aandacht vragen. Rust is dan een situatie die niet verstoord wordt door pratende kinderen, geluiden van buiten, vallende pennen en boeken, krakende stoelen, collega's die iets komen vragen enz. Rust is: lekker bezig kunnen zijn met de dingen waarvoor kinderen op school zijn, zoals leren.

Een belangrijk begrip dat we niet kunnen passeren als we spreken over 'rust in de groep creëren', is de klasinrichting. De inrichting van de klas draagt namelijk voor een groot deel bij aan het tot stand brengen van een rijke, overzichtelijke leeromgeving.

Maar wat is een goede klasinrichting en welke aandachtspunten kunnen een leerkracht helpen om tot een goede klasinrichting te komen, zodat leerlingen zich optimaal kunnen concentreren? De vraag van de leerkrachten luidt dan ook: Hoe kun je als leerkracht door middel van een goede klasinrichting voor een optimale concentratie zorgen bij de leerlingen?

Probleemstelling en onderzoeksvragen

Probleemstelling: 'Ik onderzoek de invloeden van de klasinrichting op de concentratie van kinderen onder leerlingen van groep 5 t/m 8 op O.B.S. De Borgmanschool - locatie Jacobijnerstraat, omdat ik wil weten hoe ik door middel van een goede klasinrichting voor een zo optimaal mogelijke concentratie kan zorgen, zodat ik de school kan adviseren over eventuele aanpassingen in de klasinrichting.'

Onderzoeksvragen:

1. Wat is de beginsituatie?
2. Wat wordt bedoeld met het begrip concentratie?
3. Waar moet een goede klasinrichting aan voldoen?

Tot slot heb ik onderzocht wat de kinderen als het meest storend ervaren in het klaslokaal. Daarom heb ik een enquête afgenomen bij alle groepen. De uitkomsten van de enquête heb ik omgezet in grafieken en kunt u vinden in hoofdstuk 4: Resultaten van de enquête.

Onderwerp

Het concentratievermogen van kinderen is gedeeltelijk biologisch bepaald. Het ene kind kan zich makkelijker afsluiten voor prikkels uit de omgeving dan het andere kind en soms is er sprake van een stoornis die het concentreren moeilijk maakt (ADHD, ADD). Maar concentreren is ook iets wat kinderen voor een groot deel moeten en kunnen leren. Als dit niet lukt en er is geen sprake van een concentratiestoornis, dan zullen de opvoeders op zoek moeten gaan naar de factoren die de concentratie van het kind negatief beïnvloeden. Die factoren kunnen liggen bij:

- 1.) De leerkracht
- 2.) De leerling
- 3.) De leerstof
- 4.) De omgeving

Tijdens dit onderzoek heb ik mij gericht op de invloed van de omgeving op de concentratie van kinderen, in dit geval: de inrichting van het klaslokaal.

Om het probleem helder in kaart te brengen heb ik ten eerste onderzoek gedaan naar de beginsituatie. Ik heb interviews afgenomen bij leerkrachten om het advies zo goed mogelijk aan te laten sluiten op de beginsituatie. Daarnaast heb ik een enquête afgenomen bij de leerlingen, om een duidelijk beeld te krijgen van de -volgens de kinderen- meest belemmerende factoren voor de concentratie.

Het klaslokaal is de omgeving waar kinderen dagelijks ongeveer vijf tot zes uren de kans krijgen om te leren, het naar de zin te hebben en zich te ontwikkelen. Daarom is het erg belangrijk om kritisch naar deze omgeving te kijken. Wanneer de klas ordelijk, rustig en rijk is ingericht, zal dit het ontwikkelingsproces van de leerlingen bevorderen. Concentratie is hierbij een belangrijk begrip. Concentratie is noodzakelijk om een taak met succes te volbrengen. Wanneer de klasinrichting geen rust, overzicht en regelmaat uitstraalt, zal dit effect hebben op de kinderen; zij zullen onrustiger gedrag vertonen.

In dit onderzoeksverslag beschrijf ik de relatie tussen klasinrichting en concentratie en probeer ik antwoord te geven op de vraag: Hoe kun je als leerkracht door middel van een goede klasinrichting voor een optimale concentratie zorgen bij de leerlingen?

Het uiteindelijke resultaat van het onderzoek is een gedegen advies t.a.v. de klasinrichting, waarin de leerkrachten handvaten toegereikt krijgen om tot een optimale klasinrichting te komen, om zo de concentratie van leerlingen te vergroten. Deze handvaten bied ik aan in de vorm van een handleiding en een kijkwijzer, ter ondersteuning van de inrichting van het klaslokaal.

Doelstelling van het onderzoek

Het uiteindelijke resultaat van het onderzoek is een gedegen advies t.a.v. de klasinrichting, waarin de leerkrachten handvaten toegereikt krijgen om tot een optimale klasinrichting te komen, om zo de concentratie van leerlingen te vergroten. Kortom, het doel is: een optimale klasinrichting om zo de concentratie van kinderen te vergroten. De resultaten dienen uiteraard betekenis te hebben voor de praktijk en de doelen moeten haalbaar en realistisch zijn. Daarom heb ik de beginsituatie van de Borgmanschool - locatie Jacobijnerstraat helder in kaart gebracht. Bovendien heb ik de meningen en ervaringen van leerkrachten en leerlingen onderzocht. Op deze manier heb ik geprobeerd om tot een gedegen advies te komen, passend bij de Borgmanschool.

Vraagstelling

Wat moest ik te weten komen om het doel te bereiken? Ik heb deelvragen opgesteld om antwoord te verkrijgen op de probleemstelling. Deze deelvragen heb ik nog meerdere malen aangepast, omdat er soms één overbodig was of juist nog niet geheel compleet. Uiteindelijk omvatten de volgende drie deelvragen correct wat ik te weten moest komen om het doel te bereiken.

1. Wat is de beginsituatie?
2. Wat wordt bedoeld met het begrip concentratie?
3. Waar moet een goede klasinrichting aan voldoen?

Methode van onderzoek

Stap 1: Plan van aanpak. Om uiteindelijk een gedegen advies te kunnen schrijven, heb ik vooraf een duidelijk, haalbaar plan van aanpak geschreven. Ten eerste heb ik een probleemstelling opgesteld. Daarna heb ik me georiënteerd op het onderwerp door me te verdiepen in literatuur over concentratie en klasinrichting. Van daaruit heb ik deelvragen opgesteld, om een zo duidelijk mogelijk antwoord te kunnen formuleren op de probleemstelling. Ook heb ik mij georiënteerd op het onderwerp door intensief onderzoek te doen naar de beginsituatie, zodat ik mijn advies passend zou kunnen maken aan de school. Dit blijkt uit de beantwoording van deelvraag 1, te vinden in hoofdstuk 3.1. In het plan van aanpak heb ik vervolgens beschreven welke activiteit ik per week zou gaan verrichten en wat dit me (hopelijk) zou opleveren. Veel belang heb ik gehecht aan het tijdig beginnen met afspraken maken met de leerkrachten over de eventuele interviews, vragenlijsten, enquêtes en observaties die ik wou gaan afnemen. Hierdoor zou ik niet in tijdnood komen te zitten.

Stap 2: Literatuuronderzoek. Voorafgaand aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen, heeft een uitvoerig literatuuronderzoek plaatsgevonden. Hierdoor heb ik de nodige kennis opgedaan om de onderzoeksvragen juist en zinvol te kunnen beantwoorden. Tevens tijdens het beantwoorden van de onderzoeksvragen heb ik literatuuronderzoek gedaan, omdat ik telkens weer nieuwe bevindingen deed waardoor ik nieuwe, andere literatuur nodig had. Om het theorieonderzoek betrouwbaar en betekenisvol te laten zijn, heb ik gebruik gemaakt van meerdere bronnen.

Stap 3: Keuze van onderzoeksmethodes. Er zijn verschillende onderzoeksmethodes om antwoord te verkrijgen op de deelvragen. Om de meest zinvolle methodes te kunnen toepassen heb ik de volgende literatuur geraadpleegd:

- Kallenberg, T. & Koster, B. (2007) *Ontwikkeling door Onderzoek: een handreiking voor leraren*. Utrecht: Thieme Meulenhoff.

Door deze literatuur te raadplegen heb ik kennis opgedaan over de mogelijkheden van onderzoeksmethodes en over het opstellen van een juist(e) enquête, vragenlijst of interview.

Stap 4: Afspraken maken. Met de leerkrachten heb ik afspraken gemaakt over het afnemen van de vragenlijsten, enquêtes en interviews. De enquêtes voor de leerlingen heb ik afgegeven in elke groep zodat de leerkrachten deze op eigen moment door de groep konden laten invullen. Ik heb afspraken gemaakt met de leerkrachten voor het ophalen van de enquêtes. De antwoorden heb ik omgezet in grafieken en toegevoegd aan dit onderzoeksverslag. De interviews heb ik afgenomen bij vier leerkrachten, uit elke bovenbouwgroep één leerkracht. De antwoorden heb ik verwerkt in dit onderzoeksverslag.

Stap 5: Koppeling theorie en praktijk. Uiteindelijk had ik de probleemstelling, de beginsituatie van de school, het literatuuronderzoek en de uitkomsten van de vragenlijst, enquête en interviews. Deze verschillende onderdelen moeten echter met elkaar worden verbonden om tot een gedegen advies te komen. Daarom luidde stap 5: de koppeling van theorie en praktijk. Wat betekent het literatuuronderzoek voor de situatie op de Borgmanschool? Welke aanpassingen in de klasinrichting kunnen mogelijk positieve invloed hebben op de concentratie van kinderen?

Stap 6: Conclusies en aanbevelingen. De laatste stap was het schrijven van de conclusies en aanbevelingen, rekening houdend met de randvoorwaarden die de opdrachtgever vooraf aan het onderzoek heeft gesteld.

Resultaten

Wat leidt de leerlingen het meest af in de klas?

De top 4 luidt:

1. Pratende kinderen
2. Kinderen in je groepje
3. Kinderen in een ander groepje
4. Geluiden van buiten

De leerlingen werken het liefst...

1. Met zijn tweeën
2. Alleen
3. Met meer dan twee

Ja/nee-vragen

Na storende factoren in het klaslokaal, was ik erg benieuwd naar de mening van de kinderen over de indeling in groepjes, of het lokaal opgeruimd en ordelijk is, of er regels zijn over hoe hard je mag praten enzovoorts. Hieronder de conclusies van de uitkomsten:

Vind jij dat de groepjes goed zijn ingedeeld?

Antwoord: JA.

Het grootste deel van de kinderen vindt dat de groepjes goed zijn ingedeeld. Er is echter toch een in mijn ogen verassend deel dat het hier niet mee eens is. Uiteraard kan niet iedereen tevreden gesteld worden met het indelen van de groepjes, want: zoveel mensen, zoveel wensen.

Zijn de materialen netjes opgeruimd?

Antwoord: JA.

Als je iets nodig hebt, weet je dan waar het ligt?

Antwoord: JA.

Zijn er altijd voldoende spullen?

Antwoord: Groep 5 antwoord met JA. Andere groepen antwoorden met NEE. Er zijn dus geen voldoende spullen aanwezig in die groepen.

Zijn er regels over hoe hard je mag praten?

Antwoord: JA.

Is het bureau van de leerkracht netjes en opgeruimd?

Antwoord: Groep 5 antwoord de ene helft met JA, andere helft met NEE. Groep 7 antwoord met JA. Groep 6 en 8 antwoord met NEE.

Conclusie en discussie: Hoe nu verder?

De belangrijkste conclusie van het onderzoek is dat de klasinrichting veel invloed heeft op de klasinrichting en dat het daarom zinvol is het klaslokaal met veel zorg en aandacht in te richten. Uit mijn onderzoek is gebleken dat er nog verbetering te halen valt in de netheid en ordelijkheid van de lokalen. Ik heb een kijkwijzer ontworpen om leerkrachten handvaten te bieden bij het inrichten van het klaslokaal. Deze is te vinden in mijn volledige verslag en zal ik tevens uitdelen tijdens mijn presentatie.

Uit mijn onderzoek is daarnaast gebleken dat leerlingen het liefst alleen of in tweetallen werken en dat zij last ondervinden van andere kinderen tijdens het onderwijs. Hier zijn verdere discussies over mogelijk: de kinderen worden opgesteld in groepjes, maar leren zij ook hoe zij goed met elkaar kunnen samenwerken? Zijn er duidelijke regels afgesproken met de kinderen t.a.v. praten en overleggen tijdens het onderwijs en worden deze regels consequent nageleefd? Bovendien kan er worden onderzocht of een tweetallenopstelling niet effectiever zal zijn, omdat dit overzichtelijker is en voor minder afleiding zorgt.

Een interessante ontdekking die ik tijdens het verrichten van het onderzoek heb gedaan, is de stop, denk, doe-methode. Kinderen met concentratieproblemen zijn vaak erg impulsief. Deze kinderen laten zich snel afleiden en beschikken over weinig zelfsturing en/of zelfcontrole. De stop, denk, doe-methode is een goede methode om deze kinderen te helpen bij het ontwikkelen van zelfsturing. Bij deze methode leert het kind om te gaan met zijn impulsiviteit door vier stappen te doorlopen, namelijk:

1. Stop! Wat moet ik doen? Wat is het probleem?
2. Denk! Hoe kan ik dat doen? Ik bedenk een oplossingsstrategie.
3. Doe! Ik ga het uitvoeren. Ik ga mijn oplossingsstrategie uitvoeren.
4. Terugkijken! Hoe heb ik het gedaan? Ik evalueer mijn oplossing en de uitvoering van mijn oplossing.

In het vervolg kunnen de leerkrachten gebruik maken van mijn volledige aanbevelingen, te vinden in mijn onderzoeksverslag. De kijkwijzer biedt een goede houvast voor het inrichten van het klaslokaal.

Bronnenlijst

Literatuur:

Algra, H. & Dolfsma I. (2008). *Kinderen en...rust, aandacht en concentratie*. Hilversum: Kwintessens.

Visser, Y. (2005). *Leraar worden, een competentiegericht aanpak*. Heeswijk-Dinther: Esstede bv.

Langedijk, P. (1992). *Concentratieproblemen bij kinderen*. Deventer: Ankh-Hermes.

Lieshout, T. van. (2009) *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. Uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum.

Van Neer, R. (1986) *Concentratie op school*. Tilburg: Zwijsen

Pollard, M. (1990) *Maria Montessori: De Italiaanse arts die het onderwijssysteem over de hele wereld ingrijpend veranderde*. Den Haag: NBLC.

Artikelen:

Van Esch, W. (2011) Kansen benutten in een rijke leeromgeving.

Eerkens, M. (2009), Concentreren kun je leren, J/M november 2009

Vegter, J. (2009) De leeromgeving en klassenmanagement. Vegtersplaza, onderwijsplaats voor schoolontwikkeling.

Internetbronnen:

http://www.recbovenamstel.nl/professionals/wie_zijn_wij.php

<http://sociaalemotioneel.slo.nl/probleem/concentratie/oorzaken/>

<http://www.encyclo.nl/begrip/rust>

Onderzoeksverslag te verkrijgen bij: Marrit Westra (marritwestra@hotmail.com). Er is tevens een exemplaar van het onderzoeksverslag op O.B.S. de Borgmanschool achtergebleven.

